

creatos adhærentes Deo, et participes æternitatis, et factos esse immutabiles, ex dulcissima Dei contemplatione: verum quidem est, sed cum debito ordine, et modo intelligendum. Nam creati sunt Angeli sancti, adhærentes Deo per amorem, ut aliis locis capitibus sequentibus citandis docet. Et ex tunc participes æternitatis, vel fuerunt, vel esse perfectius potuerunt, quia in illa dilectione potuerunt, et perpetuo manere, et in ea proficere: et ita profecerunt usque ad contemplationem visionis Dei, per quam æternitatis participes complete facti sunt. Non est autem necesse, quod in uno instanti hoc totum factum sit: neque id docet Augustinus, sed quia brevissima mora, et quasi continenter factum est, ideo per modum unius commemoratur. Et ita est etiam accipienda illa sententia Gennadii dicentis; Angelos perseverare in beatitudine, in qua creati sunt, quia fuit quasi una beatitudo per modum viæ, et termini, ad quem brevissime, et sine interruptione (ut sic dicam) perventum est: et ideo dicitur eadem, differens tanquam perfectum et imperfectum, sicut gratia, et charitas viæ est eadem.

15. *Ad alia Augustini loca in num. 4.*—Ad tertium ex lib. 11, de Civit., cap. 9, ubi ait Augustinus, sanctos Angelos nunquam esse peregrinos a Domino, Ludovicus Vives ibi concedit sanctos Angelos semper vidisse Deum, sed longe verius est, ut optime respondent Vasquez, sensum Augustini esse, nunquam fuisse peregrinos, id est, elongatos a Deo, seu extra ejus amicitiam, et familiaritatem extitisse. Neque necesse est, ut verbum *peregrinandi* eodem modo ab Augustino acceptum sit, quo illo usus est Paulus, quia uterque usus metaphoricus est, et potest variis modis accipi. Nam et filius Prodigus peregre profectus a patre dicitur Matth. et Luc. 15, quando ab illo peccando recessit. Et ipse Augustinus, c. 11, videtur exponere, dum ait, sanctos Angelos nunquam fuisse tenebras, sed simul, ut facti sunt, *lucem fuisse factos. Illuminati*, inquit, *ut sapienter beateque viverent.* Sed qualis illuminatio fuerit, statim declarat, dicens: *Ab hac illuminatione aversi quidam Angeli.* Fuit ergo illa illuminatio communis omnibus Angelis, et talis, ut multi ab illa averti potuerint: non erat ergo visio beata. Et de aversis addit: *Non obtinuerunt excellentiam sapientis, beateque vitæ;* ergo hanc etiam alii nondum acceperant. Et ita in fine capituli, et in 12, explicat beatitudinem, in qua omnes Angeli creati sunt modo supra declarato. Ad confirmationem res-

pondeo, nunquam Augustinum definite affirmasse, sanctos Angelos a principio de sua perseverantia fuisse præcios, et securos, sed ad summum in libris de Civitate, et super Genesim, quæstionem illam sæpius ventilasse, et dubium se ostendisse. Tamen in lib. de Correp. et Grat., plane docuisse, non habuisse sanctos Angelos certitudinem præscientiæ de sua perseverantia, nisi tantum spei: et in aliis locis in hoc etiam magis inclinatur, docens, omnes Angelos tam bonos, quam malos fuisse æquales in principio in modo beatitudinis imperfectæ, et in hac certitudine lapsus, vel perseverantiæ suæ, ut videri potest in eisdem locis, et lib. 12, de Civit., cap. 9.

16. *Dissolvitur ultima ratio ibidem addita.*—Tandem ad ultimam rationem negandum est antecedens, nam etiam in Angelis necessaria est aliqua successio inter meritum, et præmium beatitudinis, ut in sequentibus ostendemus. Præterquam quod etiam incertum est, an in primo instanti Angeli potuerunt mereri, vel an sufficienter illam meruerint, quæ omnia in sequentibus tractanda sunt.

CAPUT III.

UTRUM OMNES ANGELI FUERINT ALIQUANDO IN VIA, IN STATU GRATIÆ, ET SANCTITATIS.

1. *Angeli omnes aliquando sine peccato fuerunt.*—Imo omnes prædestinati fuerunt in via sancti.—In hoc puncto supponimus imprimis, omnes Angelos in via fuisse aliquando innocentes, et sine peccato, nam de sanctis Angelis id certum est, et de malis in lib. 7, id ostendemus, et ex dicendis in hoc capite constabit. Et a fortiori potest conjectura ostendi: nam si Deus creavit naturam humanam innocentem, prius quam peccaret, multo certe magis totam angelicam. Deinde suppono, omnes celestes Angelos, qui in termino vitam æternam consecuti sunt, fuisse in via aliquando sanctos, et consequenter habuisse illam Spiritus sancti gratiam, per quam formaliter sanctificatio fit. Hoc necessaria illatione concluditur ex duobus principiis in duobus præcedentibus capitibus positis. Unum est, Angelos sanctos per merita sua ad illum gloriæ statum pervenisse. Hoc enim aperte docent Patres superiori capite allegati, idemque sonant Scripturæ, et inferius ex professo tractandum est. Aliud principium est, neminem posse gloriam simpliciter mereri, id est, de condigno, nisi sit per gratiam sanctificatus. Nam hoc principium de hominibus

certum est, diximus autem, eandem necessitatem gratiæ esse in Angelis ad ea præcipue, quæ per se ad supernaturalem ordinem pertinent, et quasi ex natura rei in tali ordine postulantur: hujusmodi enim est necessitas gratiæ ad gloriam promerendam.

2. *Pars affirmans quæstionis non liquet ex Scriptura.*—Tota ergo difficultas superest de Angelis malis, quia quod illi fuerint aliquando in gratia, nec possumus ex Scriptura sufficienter colligere, nec ratione convincere efficaci. Prior pars ostenditur, quia quatuor præcipue testimoniis id probari solet. Primum est illud Isaïæ 14: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane oriebaris?* usque ad illud, *similis ero Altissimo.* At hic locus non cogit: tum quia probabilius forte est, in illo non esse ad litteram sermonem de Angelo, sed de Rege Babylonico Nabuchodonosor. Tum etiam, quia de Angelo etiam intellecta verba illa, non indicant statum gratiæ, sed creationem Angeli in cælo, qui Lucifer dici potuit, propter naturæ excellentiam, et mane ortus, vel propter eandem ante omnia fortasse in dignitate naturæ creatus est. Secundum testimonium est Ezechiel. 28: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, et decore, in deliciis paradisi fuisti,* etc. Et infra: *Tu Cherub extensus, et protegens, et posuisti in monte sancto meo, in medio lapidum ignitorum ambulasti.* Perfectus in vis tuis a die conditionis tuæ. Hæc autem verba etiam de Angelo intellecta, metaphorica sunt, et de naturali excellentia explicari possunt: ut ea exponit Altissiodorensis, lib. 2, sum. tract. 1, c. 1, et præterea non cogunt, quia in illo capite de quodam Rege Tyri ad litteram loquitur propheta, ut constat ex initio capituli, et discursu ejus, et communi expositione.

3. *Alia loca expenduntur.*—Tertium testimonium est illud, Joannis 8, ubi Dominus de diabolo dicit, *ille in veritate non stetit.* Nam verbum *stetit*, indicat in veritate fuisse, non tamen in ea permansisse: esse autem in veritate, idem est, quod esse in justitia, et sanctitate. Hoc vero testimonium, licet volenti illud acceptare probabile sit, non tamen cogit; tum quia verbum, *in veritate*, de virtute speciali veracitatis, cui mendacium obstat, sufficienter exponitur: imo videtur hic sensus maxime litteralis. Nam statim Christus adjungit: *Quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est,* etc. At mendacium veracitati opponitur; ergo de hac veritate Christus fuerat locutus. Veracitas au-

tem virtus est moralis, et naturalis; ergo ut aliquando diabolus fuerit in veritate, satis est quod naturalem rectitudinem, et veritatem habuerit aliquando, etiamsi gratiam sanctificantem nunquam habuerit. Tum etiam, quia nec verbum, *stetit*, cogit, ut dicamus aliquando fuisse veracem, rectum, aut innocentem: quia verbum, *stetit*, non semper dicit relationem ad præteritum statum, sicut verbum perseverandi: sed interdum significat idem quod *fuit*, ut Psalm. 1. *In via peccatorum non stetit*, vel opponitur casui, ita ut idem sit stare, quod non cadere juxta illud ad Rom. 14. *Domino suo stat, aut cadit.* Quartum testimonium est Judæ Apostoli in sua Epistola: *Angelos, qui non servaverant suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium.* Sed hoc minus quam cætera urget, quia nec nomen, *principatus*, nec nomen, *domicilii*, statum gratiæ proprie significat, nec ratio ulla nos obligat, ut ita metaphoram interpretemur. Quia dici potest Angelus malus non servasse suum principatum, quia majorem excellentiam appetiit, quam suæ dignitati naturali, quæ nomine *principatus*, significatur, deberetur, aut esset proportionata, et hoc modo deseruit suum domicilium, quia dixit: *In cælum conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum,* quæ omnia sine statu gratiæ facere, et dicere potuit.

4. *Nec item efficaciter ratione probatur.*—Altera pars de ratione probatur: quia imprimis nulla est ratio convincens, Luciferum fuisse sine peccato aliquando, quia cum semper fuerit liber, semper potuit peccare, unde per rationem sciri non potest, non semper peccasse: præsertim cum 1, Joann. 3, dicatur, *diabolus ab initio peccat.* Secundo quia licet supponamus aliquando, id est, in primo instanti suæ creationis fuisse innocentem, et sine peccato, non sequitur tunc fuisse in gratia, quia potuit esse in sola rectitudine naturali, ut multi volunt. In secundo autem instanti peccare potuit, imo peccavit, ut videbimus; ergo tunc etiam non habuit gratiam. At via ejus non amplius duravit, ut etiam videbimus, in libro septimo, ergo non potest ratione constare, quod aliquando in via gratiam habuerit. Nec ex sanctis Angelis sumitur efficax argumentum: tum quia Angeli mali non indigerunt gratia, ut mali fierent, et demererentur, sicut boni indigerunt illa ad merendum. Tum præcipue, quia potuit gratia offerri omnibus in secundo instanti, ut eam sua libera dispositione, et acceptance inciperent, et quidam illam libere acceptare, alii repudiare potuerunt, et ita servata æqua-

litate ex parte Dei, potuerunt Angeli mali ex parte sua obicem gratiæ ponere, et ideo nunquam illam habere: unde ergo constare potest, illam aliquando habuisse. Et huic conjecturæ consonat, quod Augustinus ait, de Correp. et Grat., c. 1: *Sic ordinasse Deum Angelorum, et hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum arbitrium: deinde quid posset suæ gratiæ beneficium.* Nam ibi loquitur de statu viæ, et de illo tempore, in quo tam Angelus, quam homo plenam potestatem eligendi habuit. Ergo in illo recte intelliguntur Angeli suo arbitrio relictæ, ut Dei gratiam acciperent, vel respuerent: et ideo in sanctis apparuisse gratiæ beneficium; in malis vero perpetuam ejus carentiam, et creati arbitrii mutabilitatem.

5. *Confirmatur idem auctoritatibus.* — Et confirmari potest ex Joanne papa, in epist., ad Isaac Syracusa, ubi de dæmone ait: *Dolet satis, et erubescit, charitatem, quam in cælo nequivit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra,* et habetur 16, quæst. 2, cap. 1. Ergo sentit non fuisse justum, quamdiu in cælo fuit. Item Gregorius, lib. 32, Moral., cap. 18, alias 25, tractans locum Ezechielis 28, *Tu signaculum,* etc. Illudque de Lucifero intelligens, quem putat esse in natura cæteris omnibus perfectiorem, omnia illa priora verba de perfectione naturali interpretatur. Postea vero addens illa capit. 23: *Aurum decoris tui, et foramina tua in die, qua creatus es, præparata sunt;* per aurum, sapientiam intelligit: per foramina, vero capacitatem charitatis. *Quia si repleti voluissent stantibus Angelis, tanquam positis in regis ornamento lapidibus potuissent inherere.* Unde concludit: *Habuit ergo foramina, sed per superbiæ vitium, charitatis auro non sunt repleta.* Et ita intellexit, et sequitur Gregorium Rupertus, libr. 1, in Gen. cap. 16, et Magister id tenet, in 2, dist. 5, Altissiodorensis, lib. 2, Sum. tract. 1, et tract. 2, in principio, et alii citandi, in capite sequenti.

6. *Conclusio tamen affirmans astruit qua omnes Angeli etiam mali in via gratiam habuerunt.* — Nihilominus dicendum est, omnes Angelos, etiam malos, aliquando in via sanctos in gratia, ac amicitia Dei fuisse. Ita docet divus Thomas, d. q. 62, art. 3, ubi aliquid amplius affirmat, nimirum etiam in primo instanti creationis sanctos fuisse. Unde omnes, qui hoc sequuntur, hanc assertionem supponunt: illos autem in capite sequenti, in quo punctum illud tractabimus, referemus, et specialiter hoc docuit Gersonius, 4 p., in principio, in sermone de Angelis. Probatum autem

primo ex citatis locis Scripturæ, quæ licet non sint ita efficacia, ut certam hujus veritatis fidem faciant: aliqua eorum sunt valde probabilia, præsertim adjunctis testimoniis Patrum. Omisso ergo primo, quia licet revera sensus ille de Lucifero quoad casum ejus intelligatur, ut infra suo loco dicemus, nihilominus cætera verba ad statum gratiæ probandum parum energici habent. Quanquam ponderari potest, interrogationem illam: *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer?* emphasim habere, et significare casum, a quadam eminenti dignitate, et excellentia, et non tantum a corporeo cælo.

7. *Locus Ezech. 28, magis urget.* — Verumtamen verba Ezechielis multo efficaciora sunt. Nam esto sit ibi sermo ad litteram de Rege Tyri, nihil obstat, quin vel in alio sensu literali, vel in sensu mystico a Spiritu sancto intento, etiam de Angelo intelligantur, ut multi Patres exponunt, quos in lib. 7, tractando de peccato Angelorum referemus. Quo supposito, verba sincere spectata partim sub metaphorica significatione, partim propria statum gratiæ in gradu excellenti virtutum omnium valde indicant. Nam imprimis in illo verbo, *Tu signaculum similitudinis,* sancti interpretantur, creatum fuisse Luciferum ad imaginem Dei cum magna excellentia, ut videri potest in Gregorio, hom. 34, in Evang., et Damasceno, in lib. 2, cap. 3, Isidoro, l. 1, de summo Bono, cap. 10, Tertulliano 2, contra Marc., cap. 10. Quia interpretatione supposita cætera verba propria, sapientiæ, decoris, et perfectionis in viis suis, non solent in Scriptura propter solam naturalem perfectionem, sed maxime propter supernaturalem commendari: et videntur ibi a Hieronymo exponi. Ac denique nomine *lapidum ignitorum* sancti Angeli significantur, qui non nisi per charitatem igniti dicuntur; ergo cum Lucifer, seu Cherub dicitur in medio illorum positus, satis significatur, eodem igne accensus fuisse. Et ita hoc loco, ac præcedenti utitur Augustinus, lib. 11, de Civ., cap. 15.

8. Tertium item testimonium, ex verbis Christi Domini sumptum valde probabile mihi videtur, ut a verbo, *Stetit,* incipiamus, propria ejus significatio, et in sacra Scriptura maxime usitata est, ut stabilitatem, et permanentiam in aliqua re inchoata, vel in aliquo bono incepto significet, sicut Paulus ad Gal. 5, dicit: *State, et nolite iterum jugo servitutis contineri,* et Matt. 15: *Quomodo stabit regnum ejus.* Optimeque confirmatur hic sensus ex verbis Job 4: *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, sed*

in Angelis suis reperit pravitatem. Dicit enim non fuisse stabiles, quia in gratia quam acceperant non perseverarunt, ut ibi D. Thomas, et alii Patres præsertim Græci exponunt. Et ita hæc duo loca docte ibi contulit inter se P. Pineda. Quocirca sicut ibi mali Angeli dicuntur instabiles, quia in gratia non perseverarunt, ita in verbis Christi, per veritatem, in qua *Diabolus non stetit,* optime innocentia, et sanctitas vitæ intelligitur. Sicut 4, Reg., cap. 20, dicit Ezechias: *Memento, quomodo ambulaverim coram te in veritate.* Et ita exponunt Patres communiter. Origenes, tract. 24, in Joannem, qui refert, Heracleontem dixisse de diabolo dicere Christum, non stetisse in veritate, quia nunquam in illa fuit, quasi natura sua malus, quod reprobat tanquam pertinens ad errorem Manichæi, et Priscilliani, eumque errorem putat illis verbis posse refelli. Imo Augustinus, l. 11, de Civ., cap. 13, 14 et 15, contra eos qui dicunt, diabolum a principio conditionis suæ fuisse malum, non natura, sed suo libero arbitrio, ait, licet non sentiant cum Manichæis: *Non satis attendere, non dixisse Dominum, a veritate alienus fuit, sed in veritate non stetit.* Et idem sentiunt ibi Chrysostomus, homil. 53, et Leo papa, Epist. 63, cap. 2 et 3, et serm. 10 Quadragesimæ, et in idem redit quod Augustinus, lib. 1, contra Adimantum Manichæum, cap. 5, indicat, nomine *veritatis,* veritatem legis significari, ait enim, Judæos imitatos esse diabolum, *quia in veritate legis non steterunt:* et quamvis graves doctores moderni *veritatem* illam, de propria veracitatis virtute interpretentur, cum Irenæo, lib. 15, cont. Hæreses., cap. 25, et negari non possit, quin expositio sit satis litteræ consentanea: nihilominus non excludit, sed virtute includit priorem, ut docte Maldonatus adnotavit, quia diabolus non dicitur, non stetisse in veritate, quia prius veritatem dixerit, a qua postea recessit, nihil enim tale de illo legitur, sed quia prius in virtute veritatis stetit, quando innocens fuit, et cum veritate alias etiam virtutes incorruptas habuit. Quod maxime de virtutibus infusis, et gratia intelligendum est, quia sine gratia nulla est apud Deum vera virtus.

9. *Locus etiam Judæ:* — Quartum denique testimonium ex Epistola Judæ, satis etiam probabile est: nam significat, prius dæmonem fuisse in domicilio cœlesti, ibique suum principatum habuisse, quem non servavit, ita etiam quem amisit: non amisit autem dignitatem naturæ, sed gratiæ: recte ergo principatus nomine excellentiam gratiæ, quo prius accepe-

rat, et postea perdidit, intelligimus. Et ita etiam exposuit Theodoretus, l. 5, hæret. Fabul., c. de Diabol., ubi etiam statum, et lapsum Angelorum, cum statu et lapsu primi hominis comparat, et l. 3, de Provid., quæ est de Diis, et Angelis, dicit dæmones excidisse a dignitate, qua fuerant prius honestati. Quæ refert, et sequitur Anastasius Nicenus, in quæstionibus Scripturæ, q. 61, tom. 1, Biblioth. Et ita obiter est assertio a Patribus comprobata.

10. *Hieronymus accedit.* — Quibus adde Hieronymum Oseæ 3, circa illa verba: *Et diligunt vinacia uvarum,* addit, *quæ vina non habent, et pristinam gratiam perdiderunt, sicut dæmones, quia lapsi de propria dignitate aridi sunt.* Et Job 4, id: *In Angelis suis reperit pravitatem,* de Diabolo, exponit, qui ait, *quodammodo sanctus Angelus fuit, et in veritate non stetit, etc.* Gregorius etiam in dicto l. 32, Moral., cap. 18, satis hoc significavit, dicens: *Quid boni non habuit si signaculum Dei similitudinis fuit.* Idem fere expendit Isidorus supra, cap. 40, et inter alia dicit: *Prævaricantes Angelos, etiam sanctitate amissa, vivaces naturæ angelicæ sensus retinuisse.* Et Cyprianus, libr. de Zelo et Livor., in principio, ait, dæmonem aliquando fuisse Deo acceptum, et charum, et Petrus Cellensis, in Mystica expositione tabernac., lib. 1, in fine, ait diabolum peccando, *rupto fœdere societatis angelicæ, in altum se tendens, venas gratiæ in se rupisse.*

11. *Probatum secundo conclusio a simili.* — Et potest hoc confirmari a simili, nam homo priusquam peccaret, in statu gratiæ constitutus est, ut satis expresse tradit Concilium Tridentinum, sess. 5, in princip., de Peccato originali, et in seq. tract., l. 3, c. 17, late ostendimus; ergo idem dicendum est de Angelis etiam malis, priusquam peccassent. Probatum consequentia, tum quia ex parte finis eadem est utrorumque ratio, cum omnes ad supernaturalem finem procrearentur; tum etiam, quia ex parte Dei non minus perfecta debuerunt esse ejus opera in Angelis, quam in hominibus; tum denique, quia ex parte Angelorum erat major congruitas propter naturæ excellentiam. Nam si Angelis inter se comparatis, data est gratia secundum proportionem naturalium, majore ratione comparando totum naturam angelicam ad humanam, debuit illa in sua conditione non tardius justificari, qua humana. Dices, licet in humana natura esset minor excellentia, erat tamen major necessitas gratiæ, propter corporis repugnantiam. Respondeo, huic repugnantiam

subventum est dono integritatis naturæ, in quo beneficium peculiare datum est humanæ naturæ, propter ejus necessitatem, quo angelica non indignit. Illud autem donum aliquo modo distinctum est a gratia sanctificante, ut in dicto tractatu tertio, libro tertio, ostendimus. Et ideo si præter naturæ integritatem data est gratia primo homini viatori; multo magis dari debuit Angelis, etiamsi peccaturi essent.

12. *Satisfit argumentis oppositum suadentibus in num. 4.*—Neque contra hoc obstat ratio in principio posita. Nam imprimis ut omnino verum supponimus, Angelos aliquando innocentes, et sine peccato fuisse, ut ex verbis Christi, et expositione Patrum probatum est, et in libro septimo latius dicitur; unde inferimus, non fuisse sine gratia, quia Deus de se paratus est illam dare omnibus non ponentibus obicem. Et ad objectionem ibi factam, quia potuerunt ponere obicem gratiæ per liberum arbitrium: respondemus etiam Deum potuisse providere, ut illam non ponerent pro aliquo instanti viæ, quia hoc ad perfectiorem providentiam spectabat, ut in sequenti capite, et latius in libro septimo dicemus. Testimonium autem Augustini ibi citatum nihil obesse potest; nam quod ait, voluisse Deum experiri libertatis vires in Angelis et hominibus, non est intelligendum de puro arbitrio gratia carente: quia solum arbitrium in ordine ad vitam æternam sine gratia, nihil poterat. Loquitur ergo Augustinus de arbitrio gratia instructo; nam Deus Angelos a se jam sanctificatos, et libertate, ac integritate naturæ donatos, probare voluit, quinam per libertatem essent rebelles, qui vero gratiæ obedientes. Inde igitur potius suadet, omnes debuissent aliquando in gratia constitui.

13. *Expenduntur loca Patrum in n. 5.*—Ad Joannem papam respondet ibi Glossa, vers. *Constantes*, intelligendum esse de perseverantia charitatis. Nam quod dicitur, *habere non potuit*, recte intelligitur, non quia non potuerit illam recipere, sed quia jam receptam retinere, et habere non potuit. Vel certe sermo est de charitate consummata, et perfecta. Hanc enim habere non potuit diabolus, quia noluit, et de illa maxime dolet, quod homines eam obtineant. Verba Gregorii difficiliora sunt, sed illa etiam exponit Glossa in capite *Principium*, seu ultimo de Pœnitentia, distinct. 2, verbo *Charitatis*, eodem modo, scilicet, quod non acceperit charitatem perseverantem, aut plenam. Et quia Gregorius de capacitate chari-

tatis loquitur, exponi potest de capacitate charitatis consummata, ac subinde de capacitate proxima, quæ non est per solam naturam, sed per charitatem viatoris. Rupertus vero aliter rem intellexit, et contrariam sententiam plane secutus est, quam non probamus.

CAPUT IV.

UTRUM ANGELI OMNES IN PRIMO INSTANTI SUÆ CREATIONIS GRATIAM SANCTIFICANTEM ACCEPERINT.

1. *Sententia negans.*—Supponimus viam Angelorum, ultra instans creationis, per aliquam moram durasse, quod infra ostendendum est, et ideo licet diffinitum sit, habuisse gratiam in via, adhuc superest inquirendum, an simul cum natura, vel postea illam acceperint. Loquimurque nunc de sola gratia habituali, nam de actibus gratiæ, et consequenter etiam de auxiliis, postea dicemus. Multi ergo theologi docuerunt, Angelos non accepisse gratiam in instanti creationis, sed prius fuisse creatos in pura natura, postea vero fuisse justificatos per gratiam. Hanc sententiam indicat Rupertus, lib. 1, in Gen., cap. 14 et 15. Posset tamen facile de plena, et consummata gratia intelligi, nisi in cap. 16, de malis Angelis addisset, quod in præcedenti capite retuli. Et similiter Magister 2, distinct. 3 et 4, ita sententiam hanc indicat, ut possit exponi, tamen ex his quæ dicit de malis Angelis, pro primo instanti sensisse. Clarius id tradit Hugo de Sancto Victore, in Summ. sentent., tract. 2, cap. 2, et l. 1, de Sacram., p. 5, c. 19. Consentiant ex scholasticis Altissiodorensis, capite præcedenti citatus, Alensis, 2 p., quæst. 29, m. 2, Bonaventura, in 2, dist. 4, a. 1, c. 2, Ægidius, q. 1, art. 4, Richardus, art. 2, q. 2, Argentina, q. 1, a. 2, Bassolis, q. 1, a. 3. Gabriel, a. 2, problematice utramque partem defendit. Et eodem fere modo procedit Scotus, distinct. 5, q. 1, licet tandem in hanc partem magis inclinare videatur. Et eodem modo sensit Henricus, quodl. 8, q. 10, dicit enim rem esse incertam, hanc tamen esse rationabiliorem, eandemque defendit Marsilius, 2, q. 4, art. 1.

2. *Ut probetur ex Scriptura et Patribus.*—Hæc sententia ex Scriptura solum potest suaderi auctoritate negativa, quia nullibi legimus Angelos fuisse in gratia creatos: ergo cum sit res omnino supernaturalis, eam sine majori fundamento affirmare non possumus. Ex Patribus vero probari solet hæc opinio ex Joanne papa et Gregorio, locis citatis capite præcedenti,

qui non de omnibus, sed de solis magis Angelis loquuntur, et illos jam explicavimus. Præcipue vero objicitur Augustinus, qui in hoc puncto lubricus, et varius fuisse videtur, præsertim in explicatione principii Genesis. Nam imprimis docet, in verbis illis, *In principio creavit Deus cælum et terram*, nomine cœli intelligi Angelos, quoad eorum substantiam informem, in illis vero *fit lux*, intelligi eosdem Angelos, ut per gratiam formatos: ergo sentit non fuisse a principio in gratia productos. Ita sumitur ex Augustino, l. 1, Gen. ad litteram, c. 3 et 17, et l. 2, cap. 8, et lib. 4, c. 21 et 22, et l. 12, Confess., per totum.

3. *Rationes pro eadem sententia.*—Rationes pro hac parte, seu congruentiæ afferuntur variorum. Prima, quia si omnes fuissent in gratia creati, nullus postea caderet, quod falsum esse constat. Sequela probatur, quia si in gratia creati fuissent, etiam fuissent supernaturaliter in Deum conversi; ergo non possent amplius averti. Antecedens probatur, quia et Deus, non solet gratiam conferre personis, quæ propria voluntate uti possunt, nisi ipsis volentibus, et consentientibus: et gratia ipsa nescit tarda molimina, sed statim convertit in Deum eum, in quo est, si ipse sit propriæ rationis, et voluntatis capax, ut Angeli a principio fuerunt. Prima vero consequentia probatur. Tum quia Angelorum voluntas, vel omnino mutari non potest, ab eo quod semel elegit, vel difficillime mutatur, et ideo postulat statim confirmari: tum etiam, quia si in primo instanti conversi essent in Deum per gratiam, meruerunt beatitudinem; ergo in secundo instanti illam accepissent, et sic cadere non potuissent. Secunda conjectura sit, quia non fuit expediens, gratiam dari cum natura, ne videretur esse connaturalis, aut naturæ debita. Tertio argumentatur Henricus, quia frustra data fuisset gratia Angelis in primo instanti, cum in illo nondum possent deliberare; ergo rationabilius creditur servatam esse usque ad illud instans, in quo primo deliberare potuerunt. Quarta, quia cum gratia sit media inter naturam, et gloriam, videtur congruum, ut prius fuerint in pura natura creati, postea gratiam, et tandem gloriam obtinuerint.

4. *Sententia probabilior, omnes Angelos fuisse in gratia conditos.*—Primo efficaciter ostenditur ex dictis Augustini.—Nihilominus probabilior sententia fert Angelos omnes in gratia fuisse conditos. Hæc est opinio D. Thomæ, d. q. 62, art. 3, et 2, q. 5, art. 1, et quodl. 9, art. 8, et sequuntur omnes Thomistæ cum

Cajetano, dicta q. 62, art. 3, Ferrariensi 3, contra Gent., cap. 110, Soto, lib. 1, de Nat. et Grat., c. 5, Capreolo 2, dist. 4, q. 1, a. 3, ad argum. contra 5 conclus. Ubi idem tenet Durandus, q. 1, Gregorius, q. 1, art. 3, Maironius, quæst. 1, Albertus Magnus, art. 1, et sequentibus, et in Sum, 2 p., tract. 4, q. 18, et de 4 cœquævis, 1 p., q. 6, art. 1, Holcotus in 2, q. 3, Joannes Arboreus, l. 1, Theosophiæ, c. 1, Joannes Bononia, lib. de Prædest., Gersonius, 4 p., in sermone de Angelis, Alpha 56, littera L. Potestque hæc sententia ex dictis in capite præcedenti in hunc modum colligi, quia mali Angeli creati fuere in gratia; ergo multo magis boni; ergo omnes. Hæc secunda illatio nota est, quia non sunt alii Angeli præter bonos, et malos. Priorem vero nemo, ut credo, negabit: tum etiam, quia non docuit sanctos Angelos, quos Deus perseveraturos sciebat, aliquando esse minus sanctos, vel minus beatos Angelis malis. Imo Augustinus, lib. 11, Genes. ad litt., cap. 16, et sequentibus, et sæpe in aliis, vix persuaderi potest, malos Angelos aliquando fuisse æquales bonis in modo beatitudinis viæ. Et in loco Ezech. 28, de Angelo, qui corruit, intellectu, pro magna excellentia ei tribuitur, quod aliquando in medio lapidum ignitorum fuerit, et ponderavit Gregorius, lib. 32, Moral., cap. 17, alias 25. *Quia inter Angelorum corda*, inquit, *charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis extulit*. Probatur ergo antecedens, quia via malorum Angelorum duobus tantum instantibus, seu morulis duravit, nam in tertia ceperunt esse intrinsece in termino damnationis, ut in libro octavo videbimus. Sed in secunda mora malus Angelus non fuit in statu gratiæ, quia in illo peccavit, et illam amisit: ergo necessarium est ut in primo instanti illam habuerit, quia ostensum est in via gratiam habuisse. Hæc quidem collectio evidens est: præter principium autem positum in capite præcedenti, supponit aliud de moris Angelorum, quod in discursu sexti libri, et octavi probabitur. Nunc satis sit esse communem theologorum sententiam.

5. *Suadetur secundo, ex Latinis Patribus.*—Secundo vero, ac præcipue ex Patribus conclusio probatur. Inter quos numeramus imprimis Augustinum, quia inter omnes hoc fusius, ac sæpius disputavit: et interdum anceps fuit. Tamen in lib. 12, de Civit., c. 9, agens de bona voluntate, quæ Deo per motum charitatis adhæret, post aliquam inquisitionem concludit. *Et istam (scilicet bonam voluntatem) quis fecerat, nisi ille, qui eos in bona voluntate, id est,*